

วุดโตทยั

สงฆมรภูบิตมหาสามิตถเเรน วิจารณ์

อตุตธานิยั วิทยารตมเม มหาปาลิติปิฎกจปนเนน

๒๕๖๖ พุททวสุเส มุททททปีตั

สารบัญ

เรื่อง		หน้า
รตนตตยปปณาม		๑
๑. ปฐมปริจเฉท	สญญาปริภาสานิทุเทศ	๒
๒. ทุตติยปริจเฉท	มุตตาวิมุตตินิทุเทศ	๔
๓. ตตติยปริจเฉท	สมวุตตตินิทุเทศ	๗
๔. จตตตถปริจเฉท	อจตตสมวุตตตินิทุเทศ	๑๑
๕. ปญจมปริจเฉท	วิสมวุตตตินิทุเทศ	๑๓
๖. ฉฎฐปริจเฉท	ฉปฺปจจยวิภาค	๑๔
นิคมนคาถา		๑๕

คำนำ

สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางการอบรมให้ความรู้ภาษาบาลีและหลักธรรมในพระไตรปิฎกเบื้องต้น และจัดการเรียนการสอนบาลีใหญ่และพระไตรปิฎกในระดับสูงอย่างจริงจัง แก่พุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ผู้ใคร่ศึกษาพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้เข้าใจเพื่อปฏิบัติตาม และเพื่อสืบทอดได้อย่างถูกต้องตรงตามพระพุทธรประสงค์

จึงได้จัดหลักสูตรการเรียนการสอนไว้ ๕ ระดับ คือ

๑. พระไตรปิฎกเบื้องต้น อบรม ๑ เดือน
๒. มหาสติปัฏฐาน ๔ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ๑ เดือน
๓. บาลีไวยากรณ์และแปลบาลีเบื้องต้น ๓ เดือน
๔. บาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ชั้นนักศึกษา ๓ ปี
๕. บาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ชั้นอาจารย์ ๒ ปี

คัมภีร์วุดโตทัย เป็นคัมภีร์บาลีใหญ่อีกคัมภีร์หนึ่ง ที่แสดงวิธีการแต่งกาพย์ กลอน โคร่ง ฉันท์ ภาคภาษาบาลี ซึ่งรจนาโดยพระสังฆรักขิตมหาสามีเถระ ชาวศรีลังกา เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๗ มีเนื้อหา ๖ ปริจเฉท ๑๓๗ คาถา เป็นทั้งหลักสูตรและอุทฺทาหารณ์อยู่ในคาถาเดียวกัน ซึ่งเกื้อกูลต่อการประพันธ์และการวินิจฉัยเนื้อความของคาถานั้นเป็นพระพุทธรภาษิตต่างๆ ในพระไตรปิฎก และช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถยกเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ประสบเข้าเฉพาะหน้ามาประพันธ์เป็นกาพย์ กลอน โคร่ง ฉันท์ ได้ทันที

หวังว่าคัมภีร์วุดโตทัยนี้ จะมีอุปการะต่อการศึกษาบาลีใหญ่และพระไตรปิฎกเป็นอย่างดี เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาไว้ให้มั่นคงสืบไป

พระมหาสมปอง มุทิโต

พระมหาสมปอง มุทิโต

ผอ.สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก

วุดโตทย์

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

รัตนตตยปุปณาม

๑. นม'ตถุ ชนสนฺตาน- ตมสนฺตานเกทินโน
 ฅมฺมุชฺชฅนฺตรุจโน มุณินุโท'ทาทโรจโน.

นิมิตต

๒. ปิงฺคลา'จริยาทีหิ ฉนุทํ ย'มูทิตํ ปุรา
 สฺสุทฺธมาคคิกานํ ตํ น สาเชติ ยถิจจิตํ.

คณฺถปริมาณ

๓. ตโต มาคคภาสาย มตฺตาวณฺณวิเกทนํ
 ลกขุขลกขณฺสํยุตฺตํ ปสนฺนตฺถปทกุกมํ.

อภิธานาทิ

๔. อิทํ วุดโตทย์ นาม โลกียฉนุทนิสฺสิตํ
 อารภิสฺส'มทํ'ทานิ เตสํ สฺสุขวิพุทฺธิยา.

^๑ ก. ยทิจจิตํ, ยติจจิตํ

๑. ปจฺมปริจฺเจท

สญฺญาปริภาสาณิทฺเทส

คณสงฺเกตสญฺญา

๕. สพฺพคฺลา มฺนาทิกฺลหุ ภูยามชฺฌนฺตคฺรุ ชฺสา
 มชฺฌนฺตลา รเตเตฏฺจ คณา โค คฺรุโล ลหุ.

คณนियาม

๖. ภชฺสา สพฺพคฺลหุ ปญฺจิเม สญฺจิตา คณา
 อริยาทิมฺหิ วิญฺเญยฺยา คเณ อิตฺ จตฺตฺกฺกโล.

คฺรุทฺหฺสรูป

๗. สโยคาทิ จ ทีโฆ จ นิคฺคหิตฺปโร จ โย
 คฺรุ วฺงโก ปาทนฺโต วา รสฺโสญฺโณ มตฺติโก ลุชฺ.
๘. ปเร ปาทาทิสโยเค โย ปุพฺโพ คฺรุทฺกฺขโร
 ลหุ ส กฺวจิ วิญฺเญยฺโย ตทฺทาทฺรณํ ยถา.
๙. ทสฺสนรฺसानฺนาวเน นิพฺพุทฺเตชา ชินฺสฺสํ ชนฺตา
 วิมฺหยชนฺนี สญฺญต- กฺุริยา นุ กํ นา'นฺรณฺชยติ.
๑๐. วิญฺเญยฺยา โลกโต สญฺญา สมฺพุทฺโทสุรฺสาทินํ.
 ปาโท เญยฺโย จ ตฺตฺถโส ปทจฺเจทฺ ยตี ภเว.
๑๑. สมฺมทฺตฺตมํ วุดตํ วิสฺมํ จาปรี ตีธา
 สมา ลกฺขณโต ปาทา จตฺตาโร ยสฺส ตํ สมํ.
๑๒. ยสฺส'นฺติเมน ทฺติโย ตติเยนา'ทิม สมิ
 ต'ททฺตฺตมมณฺณํ ตุ ภินฺนลกฺขณปาทิกํ.

๑๓. ปาท'เมกกุขรา'รพุภ ยาว ฉพพีสต'กุขรา
ภเว ปาทะหิ ตั' ฉนุทัง นานานาโม'ทิตัง ตโต.
๑๔. ทณฺฑทกา จณฺฑทวฺภูจฺยา'ทึ ปาทะหิ ฉหิ, ตีหิ ตุ
'คาคา'ติ จ ปรัตถะวํ ฉนุโท สณฺณวา ปกาลิตา.
๑๕. อนนฺตโร'ทิตัง จ'ณฺณ'- เมตัง สามณฺณนามโต
'คาคา'อิจฺเจว นินฺทิตฺถุจฺจํ มุณินฺทวจเน ปน.
๑๖. วิเสสนามโต กิณฺจิ คเหตุวา สพฺพโถ'จิตัง
ทสฺสยิสฺสาม'หัง เตตถ นามานา'วิ ภวิสฺสเร.

อิติ วุดโตทยเย ฉนุทลึ
สณฺณวาปริภาสานิทฺเทโส นาม ปจโม ปริจฺเฉโท.

๒. ทุดยปริจเจท มตตาวตุดินิทเทส

คณนียม

๑๗.	ฉญุโจ'ขิลลหุ โช วา	คยุดา'ณญเ ฉ'คคณา น โช วิสเม
	อริยาย'นุตทุแฉ โล	ฉญุโจ'นุตเต โค คณา ฉ'ณญเ.

ยตินียม

๑๘.	ปจมทุแฉ ฉญุโจ เจ	สพพลเห'ตถา'ทิลหุณี ภาวติ ยติ
	ตปปรโก,นุตเตปิ สเจ	จริเมปิ ภาวติ จตตุ'เถ'นุตเต.
๑๙.	อริยาสามณญ์ เจ	ปุกุโพ'ทิตลกขณั ภาเว ยสุสา.
๒๐.	อาทิม'มถ ปาทยัค	ยสุสา ตย'เสหิ सा पठया.
๒๑.	ยตถ คณตตย'มุลลงขิ	โย'ภยตถา'ทีโม ภาเว วิปฺลา.
๒๒.	ครุมชฎโค ชกาโร	จตตุ'ถโก ทุดยโก จปลา.
๒๓.	จปลา'คตา'ขิลล' เจ	ทลา'ทิม ลกขณั ภาชติ ยสุสา
	ปถยาลกขณ'มณญ์	มุขจปลา นาม सा ภาวติ.
๒๔.	ปถยาย ลกขณั เจ	ปจมทุแฉ ลกขณั ต จปลา
	ทุดียะ ทเล'ถ ยสุสา	ปกิตติตตา सा ชมนจปลา.

อริยาชาติโย.

๒๕.	สพพ' ปจมทเล ยทิ	ลกขณ'มริยาย วุดต'มฺภเยสุ
	ยสุสา ทเลสุ ยตตุ'	วุดตา सा คิตติ วุดตยตिलลิตตา.
๒๖.	อริยาย' ทุดีย'ทุแฉ	คทิตา'ขิลล'กขณั ยั ตั
	ภาวติ ทเลสุ'ภเยสุ'ปิ	ยทิ ยสุสา सा'ย' มุ'ปคิตติ.

๔๔. ย'มตีตลทขณวิเสสยุด' (จิตตรา)
 มตุดตา สมาร'ทิปาทา'ภิต' (วิสิโลก)
 อนียตวุดตปริมาณสहित' (วานวาลิกา)
 ปถิต' ชเนสุ ปาทากุลก'. (วิสิโลก)
 มตุดตาสมก ซาติโย.

๔๕. วินา วณฺเณหิ มตุดตา คา วินา วณฺเณนา ครุหิ ตู
 วินา ลหุหิ ครโว ทเล ปถุยาทีโน มตา.
 อิติ วุดโตทยเย จนุทล
 มตุดตาวุดตินิกุเทโส นาม ทุดิโย ปริจเฉท.

๓. ตติยปริจเฉท สมวุดตินิกุเทส

๔๖. ดุยา เจ ตนุมนชุณา.

คายตตี.

๔๗. กุมารลลิตา ชุสุคา.

อุณ्हิกกา.

๔๘. จิตรปทา ยทิ ภา คา.

๔๙. โม่ โม่ โค โค วิชชุมมาลา.

๕๐. ภา ตลคา มาณวกั.

๕๑. คุลา สมานิกา รชา จ.

๕๒. ปมาณิกา ชรา ลคา.

อนนุจจุภา.

๕๓. รา นสา ยทิ หลมุขี.

๕๔. ภูชค-สุสุ-สฎา นา โม่.

พุรหตี.

๕๕. มุสา ชุคา สุทุธวิราชิตั มต.^๑

๕๖. มุนา โย โค ยทิ ปณโว ชุยาโต.

๕๗. มุภา สคยุดตา รุมนวตี ส.

๕๘. เณยยา มตุดา มภสคยุดตา.

๕๙. จมปกมาลา เจ ภมสา โค.

๖๐. นรชเคหิ ส มโนรมา.

^๑ ฐี. อิทธิ นามนุตรณาปนตถเมว ปุณ วุดต.

๖๑. อุพฺภาสกัํ ตํ เจ โต มรา ลจ.

๖๒. โต ชา ครุณา'ย'มฺปฏฺจิตา.

ปนฺติ.

๖๓. อินฺทาทิกา ตา วชิรา ชคา โค.

๖๔. อุปาติกา สา'ว ชตา ชคา โค.

๖๕. อนนฺตโร'ทีริต ลกฺขณา เจ, (อุเปนฺทวชิร)

ปาทา วิมิสฺสา อุปชาติโย ตา. (อินฺทวชิร)

เอวํ กิร'ณฺณาสุปิ มิสฺลิตาสฺ, (อินฺทวชิร)

วทฺนฺติ ชาตีสฺวิท'เมว นามํ. (อุเปนฺทวชิร)

๖๖. นชชลคา คทิตา สฺมุขี.

๖๗. โทธก'มิจฺฉติ เจ ภภา คา.

๖๘. เวทสฺเสหิ, มฺตา ตคคา สาลินี สา.

๖๙. วาโตมฺมี สา, ยติ สา มฺภา ตคา โค.

๗๐. ภา ตนคา โค, สฺรฺส ลีวี สา.

๗๑. โร นรา อิห รโถทฺธตา ลคา.

๗๒. สฺวาคเต'ติ รนภา ครุกา เทว.

๗๓. นนรลฺหุครฺหิ ภทฺทิกา.

ติฏฺฐภา.

๗๔. วทฺนฺติ วสฺฏฺจมิ'ทํ ชตา ชรา.

๗๕. สา อินฺทว'สา ชลฺ ยตฺถ ตา ชรา.

๗๖. อิธ โตฏฺก'มมฺพุธฺเสหิ มิตํ.

๗๗. ทฺตวิลมฺพิต'มาห นภา ภรา.

๗๘. วสุยฺควิรตี นา, มฺยา'ปฺฏฺไย.

๗๙. นยสหิตา นุยา กุสุมวิจิตตา.
 ๘๐. ภูขงคปุปยาตัม ภเว เวทเยหิ.
 ๘๑. นภชเรหิ ภวติ'ปฺปิยวทา.
 ๘๒. วุดตา สุธิหิ ลลิตา ตภา ชรา.
 ๘๓. ปมิตกขรา สชสเสหุ'ทิตา.
 ๘๔. นนภรสหิตา'ภิหิตุชชลา.
 ๘๕. ปญจสฺสจฉินฺนา, เวสฺสเทวี มมา ยา.
 ๘๖. ภวติ หิ ตามรสํ นชชา โย.
 ๘๗. 'กมลลา'ติ เถยฺยา สยเสหิ โย เจ.

ชคตี.

๘๘. มุนา ชุรา โค, ติทสยติ'ปฺปหฺสฺสลิณี สา.
 ๘๙. จตุคฺคเห, หิ'ห รุจฺจรา ชภา สฺชคา.

อติชคตี.

๙๐. นนรสลหุคา, สเรหฺย'ปฺราชิตา.
 ๙๑. นนภนลคิ'ติ,ปฺปหฺรณกฺลิกา.
 ๙๒. วุดตา วสนุตติลกา ตภชา ชคา โค.

สภกรී.

๙๓. ทฺวิหตหฺยลหุรฺถ คิติ สลิกลา.
 ๙๔. วสุหฺยติ ริห, มณฺคฺณนิกโร.
 ๙๕. นนมยยฺยุตา'ยํ, มาลินี โภคิสีหิ.
 ๙๖. ภวติ นชา ภชา รสหิตา ปภทฺทกํ.

อติสภกรී.

๙๗. นชภชรา สทา ภวติ วาณินิ คยฺตุตา.

อภฺจ.

๙๘. ยมา โน โส ภาลคา, รสหรวีรามา **สิขรณิ**.
๙๙. รสยัคคิสิโต โน โส มุรา สฺลา, คฺยทา **หริณิ** ตทา.
๑๐๐. มนุทกุกนุตา, มภนตตคา, โค ยฺคุตุวสุสเกหิ.
อจจฏฺฐิ.
๑๐๑. โม่ โต โน โย ยา, กุสุमितลตา, เวลลิตา'กฺขุตุวิสีหิ.
อฺฐติ.
๑๐๒. รสุตุวสุเสหิ ยฺมา นสรวรรุ, **เมฆวิปฺมุขฺชิตา** สทา.
๑๐๓. อกุกสุเสหิ ยติ มุสชา สตตตคา, **สทฺทฺทฺลวิกุกีฬิตํ**.
อติอฺฐติ.
๑๐๔. **วุดุต'**มีทีสํ ตฺ นามโต รชา รชา รชา ครฺลหฺ จ.
กติ.
๑๐๕. มุรา ภานา โย โยตร เยนตฺติมุณิยติยฺตุตา, **สนฺธรา** กิตฺติตา'ยํ.
ปกติ.
๑๐๖. โอ นรนา รนา จ ถ ครฺ, ทสกุกวิรมณฺหิ **ภทฺทก'มิตํ**.
อากติ.

อิติ วุดโตทเย ฉนทลล
สมวุดฺตินิทฺเทโส นาม ตติโย ปริจฺเฉท.

๔. จตุตถปริจเฉท อหุตมสมวตฺตินิทฺเทส

๑๐๗. วิสเม ยถิ สภา สลคภา สเม
ภตฺตยโต ครุภา วุปจิตฺตํ.
๑๐๘. ภตฺตยโต ยถิ คภา ทุตมชฺฌมา.
ยถิ ปุณเรว ภวนฺติ นชา ชฺยา.
๑๐๙. ยถิ สตฺติตฺตํ ครุยฺยตฺตํ
เวควตี ยถิ ภตฺติตฺตยา คภา.
๑๑๐. โต โช วิสเม รโต ครุ เจ
สฺมา ชฺคา ภทฺทวิราชเมตฺถ โค เจ.
๑๑๑. วิสเม สชา สครุยฺยตฺตา
เกตุมตี สเม ภรณคภา โค.
๑๑๒. อาชฺยานเกี ตา วิสเม ชฺคา โค. (อินฺทวชิร)
ชฺตา ชฺคา โค ตุ สเมถ ปาท. (อุเปนฺทวชิร)
๑๑๓. ชฺตา ชฺคา โค วิสเม สเม ตุ. (อุเปนฺทวชิร)
ตา โช คคภา เจ วิปริตฺตปฺพพา. (อินฺทวชิร)
๑๑๔. สสโต สลคภา วิสเม สเม
นภภรา ภวเต หริณฺปลฺลตา.
๑๑๕. ยถิ นนรลคภา นชา ชฺรา
ยถิ จ ตทา'ปฺรวตฺต'มิจฺฉตี.
๑๑๖. วิสม'มฺปคตภา นนา รยา เจ
นชชฺรคภา สเมเก จ ปุปฺพิตคฺคา.
ทวฺยํ มิทํ เวตาลียปฺปเกโท.

๑๑๗. ส่า ยวาทิก้า มตี รชา รชา ตว-
สเม สเม ชรา ชรา ครุ ภาเวยฺยํ.

อิติ วุดโตทเย จนนทลล
อฬฒสมวุดตลนลทลเส นาม จตุตถลล ปรรลจเฉทลล.

๖. ฉฏฐปริจเฉท ฉပ္ปจจยวิภาค

ปตถารนย

๑๒๙. ปตถาเร สพพะเค ปาเท ปุพพะคา'ไธ ลุปรเ สมา
ปุพพะเพ ครุ เต จ มิเม กตตพพะพา ยาว สพพะลา.

นฏฐนย

๑๓๐. นฏฐสส โย ภเวยย'งโก ตสมี โล'ทุธิกเต สเม
วิสเม ตเว'กสหิตเต ภเวยย'ทุธิกเต ครุ.

อุททุฏฐนย

๑๓๑. เอกาทินุกุกเมน'งเก ปุพพะพา'ไธ ทุวิคฺเณ ลีเช
มิสสเกหิ ลหุฏฐเจหิ เส'เกหุ'ทุฏฐจกั ภเว.

สพพะคคกริยนย

๑๓๒. วุตตักขรสมา สงขุยา ลิกขุย เส'โก'ปฐ'ปริ
เอเกกหีน'เมกาทิ- นุ'ฏฐาเน สพพะคา'ทิก.

วุตตสงขุยานย

๑๓๓. ครุกริยา'งกสนุ'โทเห ภเว สงขุยา วิมิสฺสีเต
อุททุฏฐ'งกสมหาโร เส'โก เว'ม สมานเย.

วุตตอทุธานย

๑๓๔. สงขุเยว ทุวิคฺเณ'ภูนา วิตุถาร'ยามสมภวา
วุตตสส'ทุ'นุ'ตรานญจ ครุลา'นญจ องคฺล.

อิติ วุดโตทเย ฉนทลล

ฉပ္ปจจยวิภาโค นาม ฉฏฐโจ ปริจเฉโท.

นิคมนคาถา

๑๓๕. เสล'นุตรา'ยตนาวาลิกสีลตุเถร-
 ปาโท ครุคฺคฺณครุชฺชยตฺ มเม'โส
 ยสฺสปปภาว'มวลมพ มเย'ทีโสปี
 สมฺปาทีโต'ภิมตลิตฺทิกโร ปรตฺโธ.
๑๓๖. ปรตฺถสมฺปาทนโต ปุณฺณนา'ธิตเตน'หิ
 ปรตฺถสมฺปาทนโก ภาเวยฺยํ ชาตฺชาตฺยํ.
๑๓๗. อวโลกิตมตฺเตน ยถา ฉปฺปจฺจยา มยา
 สาทิตา สาทยนฺเต'ว- มิจฺฉิตตฺถ'มฺปิ ปาณฺโนติ.

๑๓๘. *เย'นนฺตตฺนฺตรตนากรมนฺถเนน
 มนฺตา'จโลลฺลลิตฺตยาณวเรน ลทฺธา
 สารา มตาติ สฺขิตา สฺขยฺนฺติ จณฺเณ
 เต เม ชยฺนฺติ ครโว ครโว คฺุณฺเหหิ.^๑*

๑๓๙. *ปุณฺณเนน เตน ชินปตฺติ ยทา ภาเวยฺย
 ตาวาห สारิตนุชฺชว สตี มติมา
 เตชฺช ติเหตฺตฺปฏฺฐิสฺสนฺธิ อโมฆรูปี
 ลกฺขี ธิติพลปสฺตฺถคฺุณฺเณ ภาเวยฺย.^๒*

อิติ สงฺฆรฺกฺขิตมมหาสามิตฺเถเรน วิรจิตฺ.

วุดโตทยํ ปริณฺภูจิตฺ.

^{๑-๒} เทวเม คาถาโย ปุพฺพคฺนฺเถ น สฺนฺติ.